

6. Smirnova, T. I. (2001). *Interpretatsiya // Iz Serii «Vospitaniye iskusstvom ili iskusstvo vospitaniya»*. [Interpretation // From the series «Education in art or the art of education»]. Moscow: Publisher of Smirnov.

7. Telcharova, R. A. *Vvedeniye v fenomenologiyu muzyk*. [Introduction to the phenomenology of music]. Vladimir: VGPI.

8. Zis, A., Kiyashchenko, N., Kondratenko, F. (1981). *Esteticheskoye soznaniye i protsess yego formirovaniya*. [Aesthetic consciousness and the process of its formation]. Moscow: Iskusstvo.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

АШИХМІНА Наталія Віталіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-інструментальної підготовки Південноукраїнського національного

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: теорія та методика музичного навчання в загальноосвітній школі в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ASHYKHMINA Nataliia Vitaliivna – PhD, Candidate of pedagogical Sciences, Senior lecturer of the Department of Music and instrumental Training, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: theory and methods of music education in a secondary school in the context of artistic and aesthetic innovation of the art education.

Дата надходження рукопису 12. 04. 2017 р.

УДК 378. 54.

ГРОЗАН Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail:svetlanagrozan@ukr.net

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Необхідність удосконалення процесу формування професійної компетентності у музикантів-виконавців реалізується з соціокультурної ситуації в суспільстві та країні, яка динамічно змінюється. Важливим чинником є підготовка кваліфікованого працівника, який вільно володіє своєю професією, готовий до постійного професійного зростання, є соціально і психологічно адаптованим, що дозволяє успішно соціалізуватися в сучасному соціумі. Визнання розвивального потенціалу культури, в тому числі і музичної, призвело до зростання ролі формування у музикантів-виконавців професійної компетентності як «володіння професійною діяльністю в певній галузі на достатньому рівні; здатність фахівця проектувати свій подальший професійний розвиток; професійне спілкування та професійну відповідальність за результати своєї праці тощо» [5, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З упродовженням Болонського процесу в країнах Західної і Центральної Європи активізувався інтерес до компетентнісного

підходу у вищій професійній освіті. Компетентнісна модель освіти спирається на ідеї діяльнісного підходу, основоположниками якого є Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, а розвиток отриманий в працях Г. Атанова, Б. Бадмаєва, В. Болотова, Т. Боровікової, П. Гальперина, О. Грішина, І. Зимньої, А. Хуторського, Т. Шамової та ін. Принципової важливості набувають теоретичні висновки науковців (В. Байденко, Н. Бібік, Н. Кузьміна, В. Луговий, М. Князян, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський) щодо сутності й характеру ключових компетентностей.

Мета статті – розглянути структурні компоненти професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз джерел уможливив зробити висновки, що в науковій літературі існує безліч трактувань поняття «компетентність». А. Хуторський розкриває це поняття наступним чином: «компетенція – відчужена, наперед задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, необхідної для його ефективної продуктивної

© Грозан С. В., 2017

діяльності в певній сфері; компетентність – володіння учнем відповідною компетенцією» [11, с. 32].

І. Зимняя називає вісім компетенцій, сформульовані Єврокомісією: «в галузі рідної мови; у сфері іноземних мов; математична, фундаментальна, природничо-наукова та технічна; комп'ютерна; навчальна; міжособистісна, міжкультурна, соціальна і громадянська; підприємницька; культурна» [7, с. 12].

Найбільш відповідним стосовно процесу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ми вважаємо визначення, сформульоване Н. Абакумовою та В. Ю. Малковою: «компетенція – інтегративна цілісність знань, умінь і навичок, які забезпечують професійну діяльність, здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність» [1, с. 6].

У сучасній психологічній літературі частіше живається поняття «компетентність», яке є характеристикою поведінки, домінуючою формою активності особистості.

У менеджменті компетентністю називають основні характеристики особистості (Р. Бояціс), сильні сторони особистості (Пітер Ф. Друкер), репертуар поведінкових стратегій (Дж. Макклелланд), поведінкові моделі (С. Уиддет і С. Холлифорд); у вітчизняній педагогіці – готовність до практичної діяльності (В. Агапов, С. Шишов); сукупність мотиваційно-ціннісних і когнітивних складових (І. Зимняя), поєднання характеристик, що відносяться до знання і його застосування (європейський проект «Настроювання освітніх систем» TUNING), тобто компетентність розкривається по-різному, іноді надзвичайно вузько і конкретно, часом надто узагальнено, аж до визначення через «щось»: це щось, що має вміння робити людина, щоб впоратися зі своїми обов'язками (Ч. Хендлер).

С. Шишов і В. Агапов під компетентністю розуміють «загальну здатність і готовність особистості до діяльності, що базується на знаннях й досвіді, які придбані завдяки навчанню; орієнтовані на самостійну участь особистості в навчально-пізнавальному процесі, а також спрямовані на її успішне включення у трудову діяльність» [12, с. 56].

В. Безрукова визначає компетентність як «оволодіння знаннями й вміннями, що дозволяють висловлювати професійно грамотні судження, оцінки і думки» [3, с. 56]; Ст. Нестеров та О. Белкін як «систему інформації про найбільш істотні сторони життя і діяльності людини, що забезпечують її повноцінне соціальне буття» [8, с. 4].

У процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва

першорядного значення набуває формування його професійної компетентності.

Поняття «професійна компетентність» часто трактується як ґрунтовне знання працівником предмету своєї безпосередньої діяльності, яка формується в процесі навчально-професійної підготовки під час вивчення спеціальних дисциплін.

Ж. Нурутдінова визначає професійну компетентність як володіння професійною діяльністю в певній галузі на достатньому рівні, здатність фахівця проектувати свій подальший професійний розвиток, професійне спілкування та професійну відповідальність за результати своєї праці [9]. Професійна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва включає в себе такі важливі складові як «музична компетентність», «виконавська компетентність», «музично-виконавська компетентність», «науково-дослідна компетентність», «інформаційна компетентність» тощо. Розглянемо детальніше ці поняття.

На думку вчених (Ш. А. Амонашвілі, А. А. Бодальов, В. С. Якиманська та ін.), музична компетентність заснована на застосуванні нових методів навчання, спрямованих на розвиток особистості. Структура та зміст музичної компетентності педагога визначається специфікою його професійної діяльності. Ключовими компетенціями музичної компетентності виступають: метро-ритмічна, інтонаційно-ладово-гармонійна, інтелектуально-жанрово-стилістична тощо [13].

Під виконавською компетентністю слід розуміти володіння знаннями в тій чи іншій сфері виконавського мистецтва. Структуру виконавської компетентності можна побудувати з допомогою поділу суми знань про процеси музично-виконавської творчості на більш вузькі сфери. Наприклад, це можуть бути питання інтерпретації музичного твору, засоби туше та артикуляції на конкретному інструменті, засоби музичної виразності, психофізіологічні особливості виконавства, технічний арсенал виконавця, або, кажучи словами В. М. Ямпільського, «естетичні, психологічні та технічні проблеми, пов'язані з втіленням, передаванням і сприйняттям музики» [13].

Музично-виконавська компетентність – це інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру і виступає як сукупність, взаємодія і взаємопроникнення особистісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів, ступінь сформованості яких дозволяє музикантам-виконавцям ефективно здійснювати музично-виконавську діяльність. Музично-виконавська компетентність оцінюється за такими критеріями як ступінь

розвитку музично-творчих здібностей, емоційно-вольових якостей, мотиваційно-ціннісних орієнтацій, ступінь сформованості системи знань, умінь, компетенцій, рефлексивно-виконавської позиції тощо. Музично-виконавська компетентність забезпечує успішну реалізацію стимулюючої, інформаційної, орієнтаційної, трансляційної та регулятивної функцій [5].

Аналіз наукової літератури довів, що однією з компетентностей, якими повинен володіти майбутній вчитель музичного мистецтва, є науково-дослідницька компетентність. У багатоваріантності визначень терміну «науково-дослідницька компетентність», залежно від галузі наукових знань, учені акцентують той чи інший аспект даного виду компетентності. Зокрема, у своєму дослідженні О. Б. Зайцева трактує науково-дослідницьку компетентність як «складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь в галузі інноваційних технологій і певного набору особистісних якостей» [6, с. 3–14]. А. Семенов уважає, що «науково-дослідницька компетентність – нова грамотність, до складу якої входять уміння активної самостійної обробки інформації людиною, прийняття принципово нових рішень в непередбачуваних ситуаціях з використанням технологічних засобів» [10, с. 32].

У дослідженнях О. Акулової дослідницька компетентність розуміється як базова, що є основою інтеграції соціальної, особистісної, пізнавальної, предметно-діяльнісної компетенцій, забезпечує професійну мобільність людини і спирається на універсальне вміння працювати з різними джерелами інформації [2].

Формування професійної компетентності, розвиток професійних знань, умінь, навичок і компетенцій у майбутніх учителів музичного мистецтва пов'язане і з інформаційною компетентністю – здатністю вирішувати завдання, що виникають в освітньому і життєвому контексті з адекватним застосуванням інформаційних технологій.

Зміст поняття «інформаційна компетентність» сьогодні визначається досить широко і неоднозначно.

Інформаційна компетентність виявляється в умінні технологічно мислити і передбачає наявність аналітичних, проєктивних, прогностичних і рефлексивних умінь у засвоєнні та застосуванні інформації в педагогічній діяльності. Крім того, інформаційна компетентність є складовою частиною наукової, дослідницької культури викладача, виконує інтеграційні функції, слугує сполучною ланкою між загальнопедагогічними

та спеціальними знаннями і вміннями. Слід зазначити, що в сучасному тлумаченні терміну «інформаційна компетентність» найчастіше мається на увазі використання комп'ютерних інформаційних технологій, а більш точне визначення слід трактувати як «комп'ютерна інформаційна компетентність».

П. Беспалов визначає інформаційну компетентність як «інтегральну характеристику особистості, що передбачає мотивацію до засвоєння відповідних знань, здатність до розв'язання задач у навчальній та професійній діяльності за допомогою комп'ютерної техніки, володіння прийомами комп'ютерного мислення» [4, с. 45]. Аналіз педагогічної діяльності викладача дозволяє виділити такі рівні формування інформаційної компетентності: рівень споживача інформації; рівень користувача комп'ютером; рівень логічного функціонування і знання характеристик обладнання; рівень предметно-специфічних завдань на основі творчого, міжпредметного підходу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, на основі аналізу наукових джерел, ми можемо зробити висновок, що професійна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва включає в себе рівні сформованості музично-творчих здібностей та професійних компетенцій, серед яких найважливішими є музична, виконавська, музично-виконавська, інформаційна та науково-дослідницька компетентності, а основними критеріями професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва є музичні здібності; емоційно-вольові якості; мотиваційно-ціннісні орієнтації; музично-виконавські знання і вміння тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Абакумова Н. Н., Малкова И. Ю. Компетентностный подход в образовании: организация и диагностика / Н. Н. Абакумова, И. Ю. Малкова. – Томск: Томский государственный университет, 2007. – 368 с.
2. Акулова О. В. Компетентностный подход в информационном обществе: тенденции и проблемы / О. В. Акулова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [ftp://lib .herzen.spb.ru/text/akulova_6_17_16.pdf](ftp://lib.herzen.spb.ru/text/akulova_6_17_16.pdf).
3. Безрукова В. С. Педагогика / В. С. Безрукова. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – С. 56–62.
4. Беспалов П. В. Компьютерная компетентность в контексте личностно-ориентированного обучения / П. В. Беспалов. – Педагогика, 2003. – № 4. – С. 45–50.
5. Васильева Н. В. Формирование музыкально-исполнительской компетентности будущего учителя музыки: автореф. дис. ... канд.

пед. наук / Н. В. Васильева. – Магнітогорск, 2007. – С. 3–10.

6. Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. Б. Зайцева. – Брянск, 2002. – С. 14–20.

7. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aspirant.rgu.ru/article.html?id=50758>

8. Нестеров В. В., Белкин А. С. Педагогическая компетентность: учеб. пособие / В. В. Нестеров, А. С. Белкин. – Екатеринбург: учебная книга, 2003. – С. 4–16.

9. Нурутдинова Ж. В. Формирование социальной компетентности студентов инженерно-педагогического вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ж. В. Нурутдинова. – Н. Новгород, 2009. – С. 3–15.

10. Семёнов А. Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании / А. Л. Семёнов. – М., 2000. – С. 32–41.

11. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А. В. Хуторской // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.

12. Шишов С. Е., Агапов И. Г. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость / С. Е. Шишов, И. Г. Агапов // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2002. – № 2. – С. 59–67.

13. Ямпольский И. М. Исполнение музыкальное / И. М. Ямпольский / Музыкальная энциклопедия. – М., 1974. – Т. 2. – С. 123–178.

REFERENCES

1. Abakumova, N. N., Malkova, Y. Yu. (2007). *Kompetentnostnyy podkhod v obrazovanii: organizatsiya i diagnostika*. [Competence approach in education: organization and diagnostics]. Tomsk.

2. Akulova, O. V. (2010). *Kompetentnostnyy podkhod v ynfornatsyonnom obshchestve: tendentsyy u problemu*. [Competence-based approach in the information society: tendencies and problems]. Moscow.

3. Bezrukova, V. S. (1996). *Pedahohyka*. [Pedagogy]. Ekaterinburg.

4. Bepalov, P. V. (2003). *Komp'yuternaya kompetentnost' v kontekste lychnostno-oryentirovannoho obucheniya*. [Computer competence in the context of learner-centered teaching]. Moscow.

5. Vasyl'eva, N. V. (2007). *Formyrovaniye muzikal'no-yspolnytel'skoy kompetentnosti*

budushcheho uchytelya muzuky. [The formation of music and performing competence of the future music teacher]. Magnitogorsk.

6. Zaytseva, O. B. (2002). *Formyrovaniye ynfornatsyonnoy kompetentnosti budushchykh uchytelyey sredstvami ynnovatsyonnykh tekhnolohyy*. [Formation of information competence of future teachers by means of innovative technologies]. Bryansk.

7. Zymnyaya, Y. A. (2008). *Klyuchevye kompetentsyy – novaya paradyhma rezul'tata obrazovaniya*. [Key competences – new paradigm of education result]. Moscow.

8. Nesterov, V. V., Belkin, A. S. (2003). *Pedahohycheskaya kompetentnost': ucheb. posobie*. [Pedagogical competence: studies. allowance]. Ekaterinburg.

9. Nurutdynova, Zh. V. (2009). *Formyrovaniye sotsyal'noy kompetentnosti studentov ynzhenerno-pedahohycheskoho vuza*. [Formation of social competence of students of engineering-pedagogical University]. N. Novgorod.

10. Semenov, A. L. (2000). *Rol' ynfornatsyonnykh tekhnolohyy v obshchem srednem obrazovanii*. [The role of information technology in secondary education] Moscow.

11. Khutorskoy, A. V. (2002). *Klyuchevye kompetentsyy u obrazovatel'nykh standartov*. [Key competences and educational standards]. Moscow.

12. Shyshov, S. E., Ahapov, Y. H. (2002). *Kompetentnostnyy podkhod k obrazovanii: prykhot' yli neobkhodnost'*. [The competence approach to education: fad or necessity]. Moscow.

13. Yampol'skiy, Y. M. (1974). *Yspolneniye muzikal'noe*. [Performance of musical]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГРОЗАН Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GROSAN Svetlana Viktorivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior lecturer of music theory and instrumental disciplines of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers of musical art.

Дата надходження рукопису 20. 04. 2017 р.